

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De tentoonstellingen op het gebied der scheepvaart: Rotterdam 1852, Amsterdam 1933

Crone, E.

Citation

Crone, E. (1967). De tentoonstellingen op het gebied der scheepvaart: Rotterdam 1852, Amsterdam 1933. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, 15, 21-36.

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded
from:

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

dan de huylt gebreewt, gebrand en gesmeerd met 2/3 pik en 1/3 teer, en op zoodaanige maniere met onze verhuyling gehandeld. En wi waaren bleyt dat deeze carawaay gedaan en over was.

NOTEN:

- 1) De inventaris is uitgegeven door W.S.UNGER, Archief van de Middelburgsche Commercie Compagnie, 's-Gravenhage 1951; In het vervolg aangehaald als M.C.C.
- 2) W.S.UNGER, De slavenhandel der Middelburgsche Commercie Compagnie, 1732-1808, in: Economisch Historisch Jaarboek 28 (1961), p. 3-148; idem, Een belangrijke bron voor de geschiedenis van onze scheepvaart: de journalen der Middelburgsche Commercie Compagnie, 1720-1809, in: Mededelingen Ned. Ver. voor Zeegeschiedenis 5 (dec. 1962), p. 2-5. De laatste twee reizen van het schip de "Standvastigheid" van de M.C.C. zijn beschreven door P.C.EMMER en A.VROEYENSTIJN te Leiden. Hun verslagen zijn aanwezig in het Rijksarchief te Middelburg en op de afd. Econ.-, Soc.- en Zeegeschiedenis der R.U. te Leiden, Stationsplein 242. Hierin is onder meer aangetoond, dat de laatste slavenreis in 1802 en niet in 1807 plaatsvond.
- 3) UNGER, Slavenhandel, p. 39.
- 4) R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 1103.
- 5) Idem, no. 1104 en 1105.
- 6) Idem, no. 1088.
- 7) Idem, no. 23.
- 8) UNGER, Slavenhandel, p. 98 (aantekening van E.J.PETREJUS).
- 9) Een Vlaams pond is zes gulden.
- 10) UNGER, Slavenhandel, p. 113; R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 23, 26 nov. 1793.
- 11) R.F.SCHELLEMA DE HEERE, Notities betreffende de kapitale schepen in de slag bij Jutland, in: Mededelingen Ned. Ver. voor Zeegeschiedenis 13 (sept. 1966), p. 58.
- 12) REED's Nautical Almanac van 1967, p. 669.
- 13) Een streek is het 32ste deel van de kompasroos, dus 11 1/3 graad.
- 14) A.VILLIERS, Glorie en ondergang van het Kaap Hoornschip, Amsterdam 1955, p. 385.
- 15) Zie de bijlage aan het slot van dit artikel, waarin het hele proces van het kielen beschreven is.
- 16) R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 1103, 2 dec, 1794.
- 17) Idem, 29 okt. 1794.
- 18) Idem, 23 aug. en 31 okt. 1794.
- 19) Idem, 15 jan. 1795.
- 20) Idem, 26 okt. 1794.
- 21) Idem, 27 dec. 1794.
- 22) Idem, 23 dec. 1794.
- 23) Idem, 10 jan. 1795; zie ook UNGER, Slavenhandel, p. 43.
- 24) Idem, 9 en 11 jan. 1795.
- 25) UNGER, Slavenhandel, p. 50.
- 26) R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 1103, 25 nov. 1794.
- 27) UNGER, Slavenhandel, p. 113.
- 28) Voor het wiskundig bewijs zie: E.CRONE, Cornelis Douwes 1712-1773, zijn leven en zijn werk, Haarlem 1941.
- 29) R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 1068, no. 12.
- 30) VILLIERS, p. 250.
- 31) Zie het in noot 28 aangehaalde werk.
- 32) CRONE, Douwes, p. 8.
- 33) Idem, p. 9.
- 34) UNGER, Slavenhandel, p. 23.
- 35) Idem, p. 235; CRONE, Douwes, p. 21-23.

- 36) E.CRONE, Het gissen van vaart en verheid, het loggen en de tabaksdoos van Pieter Holm, in: De Zee, 1928-1929.
- 37) R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 1103, 26 jan. en 7 febr. 1795.
- 38) UNGER, Slavenhandel, p. 50.
- 39) Idem, p. 51 en 52, alwaar citaat onjuist is weergegeven, zoals soms ook elders.
- 40) R.A.ZEELAND, M.C.C., no. 1103, 2 maart 1795.
- 41) Idem, 23 maart 1795.
- 42) Idem, 21 april 1795; paantjes zijn lendendoeken.
- 43) Idem, 5 mei 1795.
- 44) Idem, 5 mei 1795.
- 45) Idem, 27 aug. 1795.
- 46) Idem, 25 juli 1796.
- 47) Idem, 24 nov. 1796.
- 48) Idem, 17 juli 1797.
- 49) Idem, 18 sept. 1797.
- 50) Idem, no. 1088, p. 52-60.
- 51) Idem, no. 1103.

-o-o-o-o-o-

DE TENTOONSTELLINGEN OP HET GEBIED DER SCHEEPVAART. ROTTERDAM 1852, AMSTERDAM 1853

door Dr. E.Crone

Aflevering 14 van onze "Mededelingen" (Maart 1967, blz. 56-63) bood de lezers een zeer lezenswaardig artikel geschreven door Mejuffrouw Drs. J.B.VAN OVEREEM en gewijd aan de geschiedenis van het Maritiem Museum "Prins Hendrik" te Rotterdam, waarover zij als directrice het beheer voert.

Zij vertelt ons dat het museum zijn ontstaan dankt aan de activiteit van de leden van de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub te Rotterdam, die in December 1845 was opgericht onder voorzitterschap van Prins HENDRIK der Nederlanden, broeder van Koning WILLEM III. Het doel van de Yachtclub was bevordering van het zeewezen, in ruime zin. In 1851 wijdde de vereniging haar clubgebouw in. In 1852 organiseerde de Yachtclub een tentoonstelling op scheepvaartgebied, welk voorbeeld Amsterdam in het jaar daarop volgde.

Ik zou graag naar aanleiding van deze aanhef van haar stuk iets willen vertellen over de achtergrond waartegen wij de door haar genoemde feiten moeten zien. In het bijzonder wil ik licht werpen op de personen die in deze initiatiefnemers zijn geweest. De stappen door hen ondernomen om de vaderlandse zeevaart te bevorderen en deze te doen leven bij het gehele volk, pionierswerk in die dagen, mogen niet worden vergeten. Zij verdienen tot op de dag van heden onze erkentelijkheid.

De hoofdpersoon in deze is en blijft Prins HENDRIK der Nederlanden (1820-1879), terecht door Mejuffrouw VAN OVEREEM

"de grote promotor van het zeewezen" genoemd, die alle rangen bij onze Marine doorliep, van adelborst af tot eskadercommandant toe. In 1833, als jongen van dertien jaar, maakte hij zijn eerste zeereis, naar enkele Spaanse havensteden. In 1835 bezocht hij Paramaribo, Curaçao en New York. Later volgden reizen naar Zuid-Amerika, Oost-Indië en Calcutta, de Middellandse Zee en vele meer. Als jong zeeofficier zag hij veel van de wereld. Dankzij contact met vooraanstaande mensen vernam hij in het buitenland wetenswaardige bijzonderheden op allerhande terrein. Hij had een open oog voor het nieuwe. Intelligent als hij was overwoog hij de betekenis van de instellingen waarmede hij kennismaakte en het eventueel nut daarvan voor de bloei van zijn vaderland.

In betrekking tot ons onderwerp heeft zich het volgende voorgedaan. In Maart 1841 maakte - na de inhuldiging - Z.M. Koning WILLEM II, vergezeld door H.M. Koningin ANNA PAULOWNA, Prinses SOPHIE, hun dochter en hun tweede en derde zoon ALEXANDER en HENDRIK, zijn plechtige intrede in Rotterdam. Voor deze gelegenheid hadden een en twintig "jongelieden van deftigen huize" aangeboden de statiesloep te roeien, waarmede het Koninklijk gezelschap op de Maas een tocht zou maken. Aan het slot van de feestelijkheden werd ten stadhuize een diner gegeven, waarbij Prins HENDRIK, toen reeds bevorderd tot Kapitein ter Zee, informeerde naar die roeiers en vernam, dat die heren reeds lang een roeiclub hadden. "Z.K.H. liet daarop volgen, of het niet mogelijk zou zijn, in navolging van andere zeevarende natiën, in ons land eene vereeniging daar te stellen, ten doel hebbende den ijver en lust tot volmaking van den scheepsbouw en alles wat betrekking tot het zeewezen heeft, meer en meer op te wekken en aan te moedigen" 1). Deze gedachte is niet tot uitvoering gekomen, maar de wens verliet de Prins niet en in gedachten beschouwde hij van toen af het groepje ereroeiers, die hun vermaak op het water zochten, als de kern ener toekomstige vereniging met het door hem omschreven doel. Eerst in December 1845, nadat de Prins nieuwe zeereizen had gemaakt, kwam het plan tot rijpheid en schiep de Prins de mogelijkheid tot verwerkelijking ervan. Hij liet aan

1) Noten zie pag. 35

de ereroeiers zijn voornemen weten om te Rotterdam "eene Roei en Zeil Club op te rigten". De een en twintig heren belegden een bijeenkomst, waarin de Luitenant ter Zee J.MAY aanwezig was, die uit naam van de Prins diens plan voorlas. Het verwierf volledige instemming. Men wilde het niet alleen helpen bevorderen, maar men wilde deelnemen in een zodanige club. Bovendien verzocht men de heer MAY aan de Prins "den wensch mede te deelen, dat Z.K.H. het voorzitterschap over de Club levenslang mogt aanvaarden". Deze gaf gehoor aan het verzoek en presideerde kort daarop een vergadering, waarin de door hem ontworpen statuten werden besproken. De ondergrond van 's Prins gedachten trad daarbij duidelijk aan het licht. Door "het nut aan het vermaak te verbinden" poogde hij "den volksgeest meer en meer tot het zeewezen te neigen". Voorts hoopte hij dat de Koning bereid zou worden gevonden als "Beschermer der Club" op te treden.

Aan het slot dier vergadering, gehouden op 11 December 1845, tekenden allen een verklaring, waarin men zich verbond tot deelnemen aan de oprichting van het "Roei en Zeilgezelschap", dat toen zijn naam kreeg: Nederlandsche Yacht Club. De ondertekenaren van het stuk waren:

WILLEM,	Prins van Oranje
ALEXANDER,	Prins der Nederlanden
HENDRIK,	Prins der Nederlanden
J.MAY,	Luitenant ter Zee

en de een en twintig heren, onder wie onder meer voorkomen de namen ECK, LABOUCHERE, MEES (tweemaal), VAN STOLK (driemaal), KOLFF, VAN HOBOKEN (tweemaal), VAN VOLLENHOVEN en SUERMONDT.

Op de voorlaatste dag van het jaar nam Z.M. een besluit, waarin Z.M. "op het verzoek van onzen beminden zoon Prins HENDRIK der Nederlanden" de oprichting van een "Roei- en Zeilgezelschap" goedkeurde, daarvan het beschermheerschap aannam en het recht verleende, dat dit de titel zou voeren van "Koninklijke Nederlandsche Yachtclub". In de Nederlandse Staatscourant van 5 Januari 1846 werd dit Kon. besluit bekend gemaakt, onder bijvoeging van de statuten. Aan de stichter der vereniging stond in de eerste plaats voor ogen het aanmoedigen van "den lust van hetgeen in betrekking met het zeewezen staat".

Om het doel te bereiken zou ingevolge art. 2 de Yachtclub "prijzen uitloven, hetzij in geld, of in enig voorwerp van kunst, waarvoor eens of zoo dikwijs de fondsen der K.N.Y.

het zullen toelaten, in het jaar geroeid en gezeild zal worden. Bepaald werd dat voor vaartuigen in ons land gebouwd, de hoogste prijzen zouden worden bestemd. Naar 's Prinsen oordeel zouden deze wedstrijden uitgroeien tot "volksfeesten op het water"; er zou een zucht ontstaan om zich geschikte vaartuigen aan te schaffen, hetgeen "den nijveren arbeidsman" werk zou verschaffen.

De Yachtclub is met inspanning van grote kracht van wal gestoken. Zij organiseerde in 1846 te Rotterdam en Amsterdam roei- en zeilwedstrijden, breed opgezet met een voor de gelegenheid gebouwde tribune, waar autoriteiten en genodigden konden worden ontvangen. Het werden inderdaad de gedachte waterfeesten, die de roeiers en de zeilers uit de stad en haar omgeving trokken en die honderden nieuwsgierigen en belangstellenden als toeschouwers naar de waterkant lokten. De Koning en de Prinsen gingen voor in het schenken van prijzen. De Prins van Oranje en de Prinsen ALEXANDER en HENDRIK woonden de wedstrijden bij, t.w. deze eerste, maar ook zeer veel malen die in latere jaren. Soms namen zij zelf aan de strijd deel. Prins HENDRIK deelde de prijzen uit. Onder de bezielende leiding van deze voorzitter gaf de vereniging het voorbeeld in den lande. Ook in andere plaatsen werden wedstrijden door haar georganiseerd of wel gesteund. Het is hierbij de bedoeling van de Prins geweest dat zijn vereniging een nationaal karakter zou bezitten en hij iverde voor de gedachte, dat op haar terrein geheel Nederland onder één vlag verenigd zou zijn. Maar dit is niet gelukt. Wel zijn naar het voorbeeld van de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub in talloze havenplaatsen, aan de Zaan en in Friesland en op andere punten onafhankelijke, locale verenigingen ontstaan. Vooral na 1900 is haar aantal sterk toegenomen. In 1890, dus na ruim vier decennia, is er een band tussen enkele van die verenigingen - en daaronder ook Belgische - ontstaan, maar het duurde tot 1946 voordat alle in de eeuw ontstane verenigingen zich hebben geschaard onder de Koninklijke Verbonden Nederlandsche Watersportverenigingen, het verbond, dat thans de overkoepeling en het centrale lichaam is zoals Prins HENDRIK zich dit in 1846 had gedacht. Eerst toen was de tijd rijp voor deze éénwording.

Hoe groot ook de taak van de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub is geweest, die zij vervulde tot kort na het overlijden van Prins HENDRIK (1879), toen zij werd opgeheven, hoe

belangrijk haar voorbeeld was, hoeveel arbeid door haar "Raad" voor de belangen van het zeewezen en van de roei- en zeilsport werd verricht, nimmer mag worden vergeten dat de stoot is gegeven door Prins HENDRIK der Nederlanden, die terecht "de Zeevaarder" werd genoemd.

Maar aan leden van het Koninklijk Huis danken zeewezen en watersport veel meer dan hetgeen hierboven werd geschetst, veel meer dan aan uitgelofde prijzen en persoonlijke belangstelling bij de wedstrijden. Van dat méér zijn de tentoonstellingen op scheepvaartgebied, waarvan Meijuffrouw VAN OVEREEM gewag maakt, even treffende als vermeldenswaardige voorbeelden.

Tentoonstellingen van algemene aard zijn er in vroeger eeuwen vele georganiseerd. Een op verbeterde leest geschoeide tentoonstelling, met het doel enkele industrieën te bevorderen, werd in Londen gehouden in 1756. Daarna zijn er vele andere georganiseerd in Londen, Parijs en op kleinere schaal in steden elders, gedurende de eerste helft van de 19de eeuw. De eerste grote internationale tentoonstelling werd in 1851 georganiseerd te Londen door de Society of Arts. Zij was gedurende 5½ maand geopend. Alle naties waren uitgenodigd. In totaal waren er op weinig na 14.000 inzenders, uit Engeland, de Engelse koloniën en van dat getal 6556 uit diverse landen. In deze grote wedstrijd tussen de volkeren was er maar één inzending uit Nederland. Een zeevaart- en koophandeldrijvende natie kwam er slechts met één inzending uit. Nederland liet hier een lelijke steek vallen. De Commissie, die in 1854 de te Amsterdam gehouden tentoonstelling beoordeelde, schreef in haar rapport, dat werd aangeboden aan de Koning: "De Nederlandsche vertooning daar ter plaatse heeft ons diep getroffen". Ook de Koning was over dat tekortschieten te Londen geschokt geweest. In de kring van hen die met schepen en de zeevaart te maken hadden leefde eveneens het gevoel van beschaamdheid en de verborgen gedachte dat hier iets viel goed te maken.

Hoe lagen nu de kaarten? Een aantal geïnteresseerden was vervuld van dit gevoel van beschaamdheid. Er bestond te Rotterdam een jonge vereniging, de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub - opgericht op instigatie van Prins HENDRIK - die zich tot doel had gekozen het opwekken van belangstelling voor hetgeen met het zeewezen in betrekking stond. Ook in Amsterdam bestond een vereniging, niet minder energiek, de Nederlandsche

Zeil- en Roeivereeniging. Niet als plaatselijke afdeling van eerstgenoemde, zoals Prins HENDRIK zich dat dacht, was de laatste tot stand gekomen. Zij was een geheel op zichzelf staande vereniging, die in December 1847 werd opgericht, met een eensluidend doel en dus in zoverre geheel in de geest van de Prins. Beide verenigingen hadden van jeugdige kracht en enthousiasme blijk gegeven. Het is aan de hand van de notulen van de vergaderingen van bestuur en leden beider verenigingen - en ook van andere stukken - dat het totstandkomen van de twee tentoonstellingen in de titel genoemd, in voldoende mate kan worden gereconstrueerd 2).

Dáár zijn wij aan de bron. Wij zien toch de gedachte aan een tentoonstelling opkomen - om niet te zeggen geboren worden - in de vergadering van het bestuur (Raad) der Koninklijke Nederlandsche Yachtclub, gehouden op 3 Oktober 1851 ten huize van de Vice-President. Aanwezig waren de heren P.H.TROMP, vice-president, J.HUDIG Jr., J.R.ECK en J.VAN HOBOKEN. Deze passage uit de notulen is waard in haar geheel te worden overgenomen. Men leest:

"Door een der leden wordt het denkbeeld geopperd om, ware het mogelijk, het bestaan der Koninkl.Ned.Yachtclub belangrijker en nuttiger ook voor de rederijen in het algemeen te maken; en geeft in eenige breedte trekken zijne meening deswegens te kennen, en wel om premien uit te schrijven voor de best en doelmatigst vervaardigde behoeften voorschepen, b.v. voor het best gemaakte zeil, het best vervaardigde blok, het best geslagen kabel, het best vervaardigde want, touwwerk, enz. Om verder eene Commissie van beoordeeling te benoemen teneinde omtrent de toewijzing der premien uitspraak te doen, om van de ingekomen voorwerpen op den dag van den wedstrijd eene tentoonstelling te doen plaats hebben e.d. Hoe vluchtig ook deze denkbeelden worden aangegeven, vindt de vergadering in de hoofdzaak zeer veel aannemelijks en komt het haar voor wel als punten van rijpe overweging waardig te zijn en worden mitsdien de Heeren HUDIG en VAN HOBOKEN verzocht hunne gedachten over dit onderwerp bezig te houden, teneinde meer bepaald hierover hun advies mede te deelen, alsmede om den heer VER HUELL hiervan te informeren en ook zijn gevoelen over het nu terloops ontworpen plan in te winnen".

De heren HUDIG en VAN HOBOKEN hebben hierop het tot hen gericht verzoek aanvaard. Het spreekt vanzelf dat een van beiden hier de woordvoerder is geweest. Waarschijnlijk zullen wij de heer HUDIG als zodanig moeten aanmerken, aangezien hij in volgende vergaderingen het resultaat van voorbereiding en ontwikkeling ter kennis van zijn medebestuurleden bracht.

De in 1850 gepensioneerde Kapitein ter Zee VER HUELL, die enkele jaren te voren blijk had gegeven van zijn diepe belangstelling in de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub door het

schrijven van de verhandeling over haar wording, had onverflauwd die belangstelling behouden. Hij was lid van de Raad, waardoor het contact met de ereroeiers van toen was bestendigd. Als gevolg van het beëindigen van zijn marinecarrière en verhuizing naar Arnhem, bedenkte hij in Februari 1852 voor die functie. Hij zond, in antwoord op het tot hem gerichte verzoek, een missive, verschillende wenken inhoudende, die de Raad in staat stelden opgave te krijgen van voorwerpen die bijzondere beloning en aanmoediging zouden verdienen. Het stuk werd in handen gesteld van de twee heren, opdat zij er een oordeel over zouden geven. Dit deden zij in de bestuursvergadering van 12 Januari 1852, waarin behalve zij tweeën ook de heren TROMP en JOOST VAN VOLLENHOVEN, secretaris der vereniging, aanwezig waren. Men leest dienaangaande:

"Daar de zaak door den Vice-President echter nog met nadruk wordt aangedrongen en ZEd. met andere leden vermeent er nog veel, ook in het vak der scheepsbouwkunde zoude te verbeteren zijn, neemt de vrijheid den Raad voor te stellen eenige Heeren uit te noodigen om zich in Commissie te stellen, teneinde over de zaak hun advies te willen uitbrengen en zoodanige voorstellen en middelen op te geven als zouden kunnen strekken om het voorgestelde doel (het nut der zaak toegestemd zijnde) te bereiken; en proponeert tot deze commissie uit te noodigen zoodanig eenige Heeren Reeders, Scheepsbouwmeesters, Gezagvoerders, enz. als andere mannen van meer wetenschappelijke kunde."

De vergadering keurt het voorstel goed en benoemt elf heeren, die hierop een schriftelijke mededeling en uitnodiging om hun medewerking te verlenen ontvingen. Het waren de heren: J.P.A. FRANÇOIS, C.VLIERBOOM, W.RUYS JDzn., P.C.DE MOOR, D.KEUS, A.KORTLAND Pzn., J.G.MAASDIJK, J.W.L.VAN OORDT, G.VISSER Ezn., H.VEDER en B.J.MARTENS.

Maar de actieve Raad, niet wachtende op antwoorden op de tot zover gestelde vragen, schreed voort op eigen gezag. De Raad had indertijd van Z.K.H.Prins FREDERIK der Nederlanden 3) toezegging gekregen voor een prijs in een komende wedstrijd. Naar aanleiding hiervan vroeg de Raad per brief van 23 December 1851 aan de Prins of deze bereid zou worden gevonden om die prijs voor een te houden tentoonstelling op scheepvaartgebied te bestemmen. De om verschillende redenen merkwaardige brief zij hier overgenomen (uit het copieboek).

"Bij de opmaking van het Programma der prijzen, hetwelk tot den werkkring van den Raad behoort, is hij tot het besluit gekomen om, bij gelegenheid van den wedstrijd eene tentoonstelling te houden van allerlei voorwerpen, die tot den scheepsbouw betrekking hebben. Men meent hierdoor de nuttige strekking der KNYC in groote mate te verhoogen en aan den scheepsbouw belangrijke

dienst te bewijzen. Het is den Raad voorgekomen dat Uwe Koninklijke Hoogheid misschien niet ongenegen zoude zijn tot een dergelijk doel den prijs beschikbaar te stellen door Uwe K.H. aan de KNYC toegedacht."

De Raad vraagt "met de meeste bescheidenheid" de mening van de Prins te mogen vernemen en "hem tevens het bedrag der som te willen opgeven, die door Uwe K.H. tot die uitloving bestemd wordt".

"Het zou den Raad zeer aangenaam zijn door U K.H. te worden belast om, in overleg met Z.K.H. Prins HENDRIK der Nederlanden, die som te mogen splitsen en verdeelen op zoodanige wijze als de beste zal worden beschouwd om het voorgestelde doel te bereiken. Indien het U K.H. behagen mogt hierop den Raad eenigszins spoedig te dienen van berigt, zoude hem zulks hoogst aangenaam en vereerend wezen".

Prins FREDERIK voldeed aan alle verzoeken en noemde de som die hij ter beschikking wilde stellen, waarop de Raad, verheugd gestemd, de 13de Januari bedankte, met de toezegging de som op de "meest geschikte wijze te splitsen",

De Raad, in zijn vergadering van 13 Februari, verenigde zich met het voorstel der elf heren "om eene tentoonstelling aan te kondigen van alle mogelijke voorwerpen betrekkelijk den scheepsbouw, geheel overeenkomstig het beginsel waarvan de Raad bij de samenstelling dier Commissie is uitgegaan". Toen hierop bovendien de toestemming was verkregen van Prins FREDERIK, werden de plannen vastgesteld.

In de dagbladen werd kennis gegeven van het voornemen, onder toevoeging van de mededeling dat modellen van schepen bijzonder welkom zouden zijn. Tenslotte stelde de Raad in zijn vergadering van 10 Maart de tekst vast voor een grote affiche, met behulp waarvan het grote publiek werd kond gedaan van het ophan-den zijnde evenement. Ook in het Frans en Engels werd die tekst verspreid. Hij luidt.

"De Raad der Koninklijke Nederlandsche Yachtclub heeft de eer te berigten, dat hij, door de milde gunst van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins FREDERIK der Nederlanden, in staat is gesteld over eene niet onaanzienlijke som gelds te beschikken om te worden aangewend tot aanmoediging van het Zeewezen en de Scheepvaart, als zijnde dit het nuttige doel dat de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub beoogt. Hij meent aan de bedoeling van den hooggeachten gever geene betere uitvoering te kunnen geven dan door het houden eener tentoonstelling van voorwerpen, geene uitgezonderd, die onder den algemeenen naam van scheepsbehoeften kunnen gesteld worden. Scheepsmodellen zullen vooral in aanmerking komen."

Het blijkt dus dat dank zij de grote steun van Prins FREDERIK, die "zich met het geheele plan zeer ingenomen betoonde", dit tot

stand kwam. De Prins schonk twee gouden, twintig zilveren en dertig bronzen medailles, alle versierd met zijn beeltenis als prijzen. Eerstgenoemde zouden alleen worden toegekend voor een voorwerp, dat "zoodanig uitstekend en zóó buitengewoon verdienstelijk" was. Nederlanders en ook vreemden konden inzenden; voor de laatsten werden faciliteiten op douanegebied verkregen. De tentoonstelling zou worden gehouden in het verenigingsgebouw en wel op 30 Juni, 1, 2 en 3 Juli 1852. Op de eerste dag hadden de leden der vereniging met twee dames vrij toegang, mits zij daarbij waren gekleed in het clubcostuum. Op de volgende dagen was de toegang voor een ieder open, tegen betaling van 25 cent entrée. De beoordeling van de ingezonden voorwerpen zou plaatsvinden door een commissie van deskundigen. De uitreiking van de prijzen zou geschieden op de eerste dag, na afloop van de wedstrijden te houden door de vereniging. Dit alles werd vastgesteld in de vergadering van de Raad van 10 Maart.

Het doet dan wel wat zonderling aan wanneer men in de notulen van de vergadering van 5 April leest, dat de Raad, gezien de belangrijke te verwachten uitgaven het van gewicht vond om in die zaken niet alleen te handelen, "maar wat die uitgaven betreft hiervan melding te maken in de eerstvolgende Algemene Vergadering, teneinde de leden hier op te hooren en hunne magtiging te erlangen tot al die uitgaven, die noodwendig aan deze zaak zullen verbonden zijn". De Raad schijnt wel zeer zeker van zijn zaak te zijn geweest en zich verzekerd hebben geweten van de toestemming en medewerking van de leden der vereniging.

De gedrukte catalogus vermeldt:

- Nrs. 1-65 scheepsmodellen
- 66-96 scheepsbehoeften: touwwerk
- 97-111 idem : zeildoek en zeilmakerswerk
- 112-201 idem : smids-, blokmakers-, tin-, koper-slaggers en kuiperswerk
- 202-229 instrumenten
- 230-272 diverse en nagekomen voorwerpen, waaronder scheepsprovisien.

Ook geeft de catalogus van de ingezonden nummers de herkomst aan en natuurlijk de namen van de inzenders. Van de voorwerpen komen er uit Rotterdam 156, uit Amsterdam 26, van andere plaatsen in Nederland 57, uit het buitenland (Londen, La H vre, Belgie) 27 en tenslotte een inzending van de Marine van 6 nummers.

Van de ingezonden voorwerpen zullen er hier drie met name worden genoemd. In de eerste plaats komt in aanmerking de door A. HOHWÛ te Amsterdam vervaardigde scheepschronometer, die door de commissie de gouden medaille werd waardig gekeurd. Voorts, een toestel ingericht om met dezelfde voor de spijsbereiding gebruikte brandstof uit zeewater "eene genoegzame hoeveelheid drinkbaar water te verkrijgen", bestaande uit een "condensor of koelbak en een dubbelwerkend luchtpompje tot zuiging der dampkringslucht." De inzender, J.P.DUDOK VAN HEEL te Amsterdam, verwierf met zijn toestel een zilveren medaille. Hoeveel inventieve geesten hebben zich in de loop der tijden niet gespist op dit vraagstuk? Hetzelfde kan gezegd worden van het derde voorwerp, een sextant voorzien van kunstmatige horizon, ingezonden door instrumentmakersfirma J.M.KLEMAN en ZOOM te Amsterdam. Het was een metalen sextant, gedeeld van 10" tot 10", ingericht met "Becher's slinger-horizon, volgens Cammus". Aan deze poging tot oplossing van een vraagstuk waaraan instrumentmakers reeds sinds een eeuw hun krachten hadden gewijd, is geen prijs toegekend.

Het oorspronkelijke proces-verbaal van de commissie van beoordeeling is aanwezig in het archief van de vereniging. Dit stuk bevat niets meer dan de beslissing der commissie inzake het toekennen van de prijzen, met daarbij de bijzondere motivering ten aanzien van het toekennen van de gouden medaille. Voor het uitreiken van de tweede beschikbare gouden medaille heeft de commissie geen grond gevonden. Met het verrichten van de beoordeeling had de commissie haar taak tot een einde gebracht.

Voor de Raad van de vereniging en voor hen die de Raad terzijde hebben gestaan is het organiseren van de tentoonstelling geen kleine arbeid geweest. Vooral is het op de secretaris aangekomen; de bundels correspondentie dwingen alleen reeds om hun omvang respect af. Gezegd dient te worden dat de mogelijkheid tot het houden van de tentoonstelling in de eerste plaats te danken is aan de geldelijke en morele medewerking van Prins FREDERIK. In betrekkelijk korte tijd werd zij opgebouwd en men heeft niet geschroomd dit werk te ondernemen en door te zetten voor een slechts vier dagen durend evenement.

Op andere wijze verliep de geschiedenis van de te Amsterdam gehouden tentoonstelling. Hier is het de Koning geweest die de stoot gaf tot een poging om de twee voorname en nationale takken

van bedrijf, scheepvaart en scheepsbouw, te bevorderen. De Koning zocht contact met de Nederlandsche Zeil- en Roeivereniging in de hoofdstad, die - als gezegd - het opwekken van belangstelling in het zeewezen tot doel had. Het zijn de notulen van de vergadering van het bestuur, dato 13 April 1852, die dit onthullen.

In die vergadering bracht de voorzitter even verrassende als belangrijke berichten, die hem waren medegedeeld uit naam van de Koning door diens secretaris en een kamerheer. Behalve dat het gold het verlenen van het predicaat "Koninklijke" aan de vereniging en het recht tot het voeren van de bijzondere vlag, voorts het ter beschikking stellen van een bedrag van f 600.- en van een voorwerp in zilver ter waarde van f 400.- als prijzen voor de door de vereniging te houden wedstrijden in dat jaar, werd een taak op de schouders van het bestuur gelegd. De Koning had n.l. bepaald dat in de komende maand Juni door de vereniging "eene tentoonstelling zoude gehouden worden van voorwerpen voor scheepsbouw en scheepvaart". Hiervoor had Z.M. uitgelooft: een gouden medaille en diploma, een zilveren medaille en diploma, een bronzen medaille en diploma, alle voorzien van 's Konings beeltenis en toepasselijke inscriptie. Voorts, vijf premieën, elk à f 200.-; tien premieën, elk à f 100.-; verder dat Z.M.'s begeerte was dat vanwege de Ned. Zeil- en Roeivereniging uitgelooft zouden worden twintig premieën, elk à f 50.-, alsmede dat Z.M. goedgevonden had de grote zaal van Z.M.'s Paleis te dezer stede tot het houden van voormelde tentoonstelling ter dispositie te stellen. Het was dus de grote Burgerzaal in het Koninklijk Paleis van thans, waarin naar 's Konings wens de tentoonstelling zou worden gehouden.

Onmiddellijk had de voorzitter bij het vernemen van dit alles zijn zegslieden geantwoord, dat de vereniging gaarne aan de vererende opdracht gevolg zou geven, maar dat de tijd van voorbereiding tekort was om op waardige wijze te voldoen "aan het oogmerk van den geeerbiedigden ontwerper". Z.M. heeft toen de termijn verlengd en bepaald op 13 Juni 1853, zijnde de verjaardag van Prins HENDRIK. De Koning verlangde dat het programma zo spoedig mogelijk in de nieuwsbladen zou worden bekend gemaakt. De voorzitter had reeds zover vooruitgedacht en gehandeld, dat na zijn mededelingen een aantal deskundigen op zijn verzoek in de vergadering binnentrad, opdat een eerste overleg over de voorbereiding der tentoonstelling kon worden

gepleegd.

De 59 leden der vereniging, in een onmiddellijk hierop uitgeschreven buitengewone vergadering, hebben op overduidelijke wijze blijk gegeven van hun dank en volledig begrip voor de bedoeling van Z.M., n.l. aanmoediging van de twee nationale bedrijven. Zij keurden bij acclamatie het bedrag van f 1.000.- aan premien goed en betuigden hun adhaesie aan de dankbetuiging door het bestuur tot de Koning gericht.

Aan Z.M. was de door het bestuur betoonde voortvarendheid niet ontgaan. Het blijkt uit de woorden van de voorzitter, die in de notulen der vergadering als volgt zijn weergegeven. "Z.M. heeft bij Hoogstdeszelfs doortocht door deze stad gisteren het Bestuur bij zich doen ontbieden en zich gedrongen gevoelt om persoonlijk aan het Bestuur Hoogstdeszelfs tevredenheid te betuigen voor de wijze waarop door het Bestuur de door Z.M. gedane voorstellen en aanbiedingen waren opgenomen en tot heden uitgevoerd en wel der Hoofdstad waardig".

Een commissie van deskundigen toog met spoed aan de arbeid en stelde het programma op, waarbij als algemene regel werd aangenomen dat inzending openstond voor alle naties. Het programma werd gepubliceerd in de Amsterdamsche Courant, de Nieuwe Rotterdamsche Courant en het Algemeen Handelsblad en in vertaalde vorm aangeboden aan Engelse, Franse en Duitse bladen. Ook richtte het bestuur zich tot de Nederlandse consuls in Frankrijk, België, Engeland en Hamburg.

Het bleek dat het aanbod tot gebruik van de grote Burgerzaal niet kon worden aanvaard. Er waren diverse bezwaren. Het zoeken naar de geschikte lokaliteit heeft enige moeite met zich gebracht, maar tenslotte slaagde men in het gebouw van de Maatschappij Felix Meritis op de Keizersgracht, bij de Berenstraat, alwaar men tevoren de fundamente van de grote zaal had doen onderzoeken met het oog op het gewicht van de ten toon te stellen voorwerpen. Tijdens een audientie in April 1853 kon de voorzitter der vereniging aan de Koning melden, dat de toevloed van inzendingen zo groot was, dat naar een hulplokaal moest worden omgezien. Het Stadsbestuur had hiertoe de Militiezaal beschikbaar gesteld. Maar van die noodoplossing is tenslotte geen gebruik gemaakt.

Inderdaad is op de 13de Juni 1853 door voorzitter ERNST SILLEM de tentoonstelling geopend. Het entréé bedroeg 25 cent,

waarvan de helft kwam ten voordele van het Matrozen-Instituut van de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roeivereeniging en de andere helft strekte voor de armen van de stad Amsterdam. Het was de Koning die deze bestemmingen had bepaald, met het gevolg dat de vereniging geen inkomsten zag binnenvloeien tegenover de door haar gemaakte kosten. Het aantal betalende bezoekers is gekomen tot een getal van 7644, waarover het bestuur voldaan is geweest. Vrij toegang hadden verkregen de leden van de Kon.Ned.Zeil- en Roeivereeniging, die van Felix Meritis en ook de leerlingen van het Matrozen-Instituut der vereniging en die van de Kweekschool voor de Zeevaart. Voor de laatsten was een bezoek nuttig en leerzaam.

De catalogus vermeldt dat 612 voorwerpen werden ingezonden, waarbij komt een verzameling modellen toebehorende aan het Departement van Marine van 22 nummers. Met een portret en borstbeeld van VAN SPEYK beliep het totaal 636 nummers. De catalogus vermeldt de ingezonden voorwerpen onder de namen van de inzenders, die alfabetisch zijn gerangschikt. De Commissie van beoordeling maakte in haar rapport 4) de volgende, haars inziens "natuurlijke" indeling.

- I "Alles wat den persoon des schepelings betreft", m.a.w. wat behoort tot "het onderhoud des levens, de veiligheid en de behouden reis".
- II "Alles wat het schip betreft", dus wat in verband staat met het vaartuig in zijn geheel, de constructie, scheepsuitrusting, enz.

Onder de eerste afdeling, kortweg scheepvaart genoemd, vielen.

- 1 scheepsprovisie, voorbereiding van spijs en drank
- 2 persoonlijke hulpmiddelen
- 3 reddingsmiddelen op zee en zelfredding
- 4 wetenschappelijke en litterarische hulpmiddelen
- 5 instrumenten

De tweede afdeling - scheepsbouw - omvatte.

- 1 modellen en scheepsconstructie in het algemeen
- 2 tekeningen en boekwerken voor scheepsbouw
- 3 materialen voor de scheepsbouw
- 4 touwwerk
- 5 zeildoek en vlaggenboek
- 6 stuurtoestellen, ankers en andere werktuigen aan boord
- 7 brandspuit en pompwerken
- 8 blokmakers- en smidswerk
- 9 scheepswapening, ammunitie

De tentoonstelling is een succes geworden, al viel de belangstelling uit het buitenland tegen. Slechts elf inzendingen van vreemdelingen waren te zien, zulks ondanks het feit

dat de Minister van Financiën vrijstelling van rechten op inzendingen had verleend. Zo was het een overwegend Nederlandse tentoonstelling geworden, waarin Amsterdam heeft bijgedragen met 76% der inzendingen en andere delen van het land met 21%. Rotterdam was met twaalf nummers vertegenwoordigd, dus nog geen 2% van het geheel. Uit de Kolonien waren weinig bijdragen. De commissie sprak er haar spijt over uit, dat de rijke verzameling, door de zorgen van de Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië voor de tentoonstelling bijeengebracht, "door toevallige omstandigheden niet is ingekomen".

De grote onderneming heeft een geldelijk tekort opgeleverd, waarvan aan de Koning bericht is gegeven. Niet alle kosten waren van te voren te overzien geweest. Het slot is, dat Z.M. bereid is gevonden tot een bijbetaling van ruim tweeduizend gulden en de vereniging bijna f 3.400.- op haar eigen rekening moest afschrijven. Gelukkig liet haar financiële toestand zulks toe. In 1854 vond de afsluiting plaats, waarbij de secretaris in de notulen schrijft, dat de Tentoonstelling niet alleen aan de verwachting heeft voldaan en de Vereeniging tot eer heeft verstrekt, maar ook dat algemeen de nuttige en wetenschappelijke strekking derzelve wordt erkend".

Het nut van de tentoonstelling en de waarde der inzendingen is beoordeeld door een commissie van deskundigen, die onder voorzitterschap heeft gestaan van Schout bij Nacht J. BOELLEN. De secretaris der Commissie, die het rapport opstelde, dat aan de Koning werd aangeboden, was Professor S. BLEEKRODE uit Delft, die eerder het "Verslag der groote tentoonstelling te Londen" had samengesteld. Op grond van haar bevindingen werden de prijzen aan de inzenders toegekend. De gouden medaille van de Koning kende zij "voorwaardelijk" toe aan de chronometermaker A. HOHWÜ te Amsterdam voor de door hem uitgevonden chronometer "met eene verbeterde circulaire compensatiebalans voor buitengewone temperaturen". Na verdere beproeving in de praktijk van deze tijdmeten is de toekenning definitief geworden. De commissie prees inzendingen, gaf nuttige aanwijzingen tot verdere ontwikkeling van vele en legde de vinger op tekortkomingen. Er was te weinig te zien geweest op het gebied van stoomwezen en stoomvaart en dat waar "de stoom immers de magtige hefboom van onze dagen is". Zij had niets gezien op het gebied van verzinkt ijzer, het zo belangrijke galvaniseren, dat zijn weg begon te banen. Zij wees scheepsbouwers op de nood-

zaak wetenschappelijk onderzoek op hun gebied te volgen en de theorie aan de praktijk ten nutte te doen komen. Haar critiek, haar lof, haar aanwijzingen zijn aanleiding tot overdenken geworden in de kring van belanghebbenden. Zo hebben de tentoonstelling en in hoge mate ook die nabetrachting over haar tot bevordering gestrekt van de twee nationale bedrijven, in de geest zoals de opdrachtgever had gewenst.

Keren wij terug tot 1852. Wij weten dat de gedachte tot het organiseren van een tentoonstelling te Rotterdam werd geboren in de kring van het bestuur van de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub. De uitvoering van het plan werd mogelijk gemaakt door de financiële en morele medewerking van Prins HENDRIK. Met grote voortvarendheid werd zij in korte tijd opgebouwd. Wat Amsterdam betreft, daar gaf de Koning als zijn wens te kennen dat door de Nederlandsche Zeil- en Roeivereeniging in de zomer van 1852 een tentoonstelling zou worden gehouden. In de vorm van de toegekende medailles, premien in geld en vooral door het beschikbaar stellen van de grote Burgerzaal als expositieruimte, verleende hij een enorme medewerking. Ook verbond hij zijn naam aan het plan. Zijn opdracht ondervond onmiddellijk weerklink bij het bestuur. Maar dit, zich bewust van de omvang der voorbereiding, vroeg en verkreeg een langere termijn, opdat het de zekerheid zou hebben met iets representatiefs te komen. Zo werd Rotterdam de eerste, de Amsterdamse tentoonstelling de tweede. De laatste evenwel overtrof de Rotterdamse in omvang en belangrijkheid 5).

NOTEN.

- 1) Q.M.R. VER HUELL, De Koninklijke Nederlandsche Yachtclub; overgedrukt uit. Verhandelingen en Berigten betreffende het Zeewezen en de Zeevaartkunde van Jacob SWART en Jhr.G.A. TINDAL, 1848 no. 4, uitgegeven door Wed.G.Hulst van Keulen, Amsterdam, 1848. Kapitein ter Zee VER HUELL was directeur der Marine te Rotterdam.
- 2) Het archief van de KNYC wordt bewaard in het Gemeentearchief van Rotterdam. Dat van de KNZ&RVer. is eigendom van de vereniging en wordt bewaard in haar clubgebouw te Muiden.
- 3) Prins FREDRIK der Nederlanden (1797-1881), zoon van Koning WILLEM I, dus oom van Prins HENDRIK.
- 4) Verslag der Commissie ter beoordeeling van de voorwerpen betreffende scheepvaart en scheepsbouw ingezonden op de Tentoonstelling der Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roeivereeniging, gehouden in Juni 1852, Amsterdam, Gebr.Kraay, 1854.
- 5) De derde was de "Geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen" te 's-Gravenhage in 1900 en de

vierde was de ENTOS of Eerste Nederlandsche Tentoonstelling op Scheepvaartgebied, in 1913 gehouden te Amsterdam. Toen de naam ENTOS werd bedacht kende men niet, of erkende men niet hetgeen was voorafgegaan en tot stand gebracht door vorige geslachten.

-o-o-o-o-o-

VERSLAGEN VAN ONDERZOEKINGEN

BLOEDVLAG

door Jhr H.A. van Foreest

In onze verhalen van reizen en zeeslagen ontmoet men meermalen het woord "bloedvlag", zonder dat -- in of buiten de tekst -- een bevredigende verklaring van deze term is bijgevoegd. Volgens het grote Woordenboek 1) was dit eenvoudig: "een roode vlag, oudtiids geheschen door den admiraal eener vloot als sein tot den aanval, evenzoo op forten, verder door kapers die geene genade schonken in geval van verzet, bij terechtstellingen enz.". VAN DALE neemt deze definitie vrijwel onveranderd over 2); de Winkler Frins Encyclopedie (1949) bepaalt zich tot het eerste gedeelte: "een rode vlag, waarmede oudtiids het sein tot de aanval van een scheepsmacht gegeven werd" 3). Hoeveel gezag aan deze uitspraken ook moet worden toegekend, ze kunnen mij niet geheel bevredigen. Uit de lectuur krijgt men de indruk dat niet ieder gebruik van de bloedvlag door de geciteerde regels gedekt wordt. Ook blijkt niet welke betekenis hier aan het woord "bloed" moet worden gehecht, te weten: waarom en wanneer het hier de kleuraanduiding "rood" heeft vervangen.

Ik had reeds in ons vorig nummer de vraag willen stellen wie onzer lezers een beter licht kan laten schijnen op deze belangwekkende kwestie. De toelichting op mijn vraag bleek echter wat erg summier te zijn uitgevallen, zodat misverstand ontstond toen de Redactie deze voorlegde aan ons lid VAN DE KETTERIJ. Om naast elkaar schrijven te voorkomen, heb ik mijn wetenschap wat uitvoeriger en -- naar ik aanneem duidelijker -- voor ons blad uiteengezet.

Bij de behandeling van dit onderwerp, zij men er altijd op bedacht dat in de oude seinsystemen de kleur en tekening van een vlad niet het enige, zelfs niet het voornaamste en vermoedelijk niet het oudste kenmerk was, waarmee dit seinmiddel uiting

1) Noten zie pag. 47

kon geven aan de bedoeling van de seingever. De betekenis van een seinvlag lag in haar vorm (vlag, standaard, wimpel), de plaats waar ze werd getoond (boeg, campagne, masttop, ranok, want), de wijze van kenbaar maken (uitsteken, hijsen, op- en neerhalen), alsmede kleur en tekening, dan wel in een combinatie van deze, c.q. tezamen met andere seinvlaggen of met de overige middelen (zeil, kanonschot, trompet, lantaarn). Niet voor het einde der 18de eeuw zouden die oude methoden verdwijnen en zou de seincode enkel bepaald worden door een samenstel van vlaggen van verschillende vorm, kleur en patroon (invoering van nummer- en letterseinen) 4). Daarom is het van veel belang bij de aanhaling van bewijsplaatsen indien mogelijk te vermelden waar, hoe, in welk verband en met welke andere seinen de bloedvlag door een schip werd getoond. I -- Ten aanzien nu van het gebruik, onderscheidt het Woordenboek:

A. De rode vlag als aanvalsein.

1. Algemeen wordt in de literatuur deze toepassing aangevoerd. DE JONGE 5) beroept zich daarbij op oude Engelse en Hollandse seinbrieven; BACKER DIRKS 6) spreekt van "het teeken tot een algemeenen aanval", BLOK 7) beschouwt de vlag als het sein: "om met de geheele vloot op den vijand in te breken"; MOLLEMA 8) houdt ze voor: "het sein tot de algemene aanval en het gevecht boord aan boord".

2. Nu maakt het de indruk dat dit gebruik van de rode vlag -- veelal aangeduid als bloedvlag of haar synoniemen bloedvaan en bloedvaandel -- eerst in het einde der 16de eeuw bij de zeeman zijn intrede doet, mogelijk naar Portugees voorbeeld, want de oudste berichten daarover, verschijnen in reisverhalen van op Oost-Indië varende schepen:

1597 "bekennende dattet een Nederlandts schip was.... heeft hY (d.i. een Portugeese kraak) een bloetvane van zyne grote stenghe laten wayen, ende terstonts twee schueten nae de onse gheschoten"... 9).

1602 Mendoça: "liet het Bloedt-Vaendel waeyen ende swieren, dan het was te vergheefs, sijn volck en wilden niet meer aen het vechten komen" 10).

1604 "d'selve Portugesen (hebben)... op eenige galeijen Portugeese ende bloetvlaggen laten waijen, doch werden door (ons) ... so getreft, datse goetvonden aff te houden".... 11).

3. Later dan bij de koopvaardij (op Oost-Indië) vind ik de bloedvlag genoemd bij de oorlogsmarine. De seinbrief van HEEMSKERK (1607) kent ze nog niet 12), maar in 1618 is elk schip op de vloot van MOY LAMBERT van een rode seinvlag voor-